

PORCELANA
× KATOWICE

Badanie porównawcze klasycznego i komputerowego warsztatu projektanta w zakresie projektowania produktu, kolorystyki i elementów graficznych na podstawie procesu ponownego opracowania i przygotowania do wdrożenia form ceramicznych fasonu „Katowice” Porcelany Śląskiej.

KIEROWNIK PROJEKTU:

dr hab. Anna Kmita

UCZESTNICY PROJEKTU:

Bogdan Kosak

Marek Kasperek

Marcin Krater – *Wzorro Design*

EKSPERCI:

dr hab. Irma Kozina

Irena i Roman Gatysowie

PODZIĘKOWANIA:

dr Anna Pohl

Anna Kamieniak

Piotr Grzymowski — *Reklama 99*

Marek Przybył – *BGH Network*

Marcin Rajzer – *Kera Ceramika*

DOFINANSOWANIE:

Publikacja finansowana ze środków budżetu badań statutowych ASP Katowice, nr decyzji: 205909/E-550/S/2015.

6—8

Anna Kmita

**Wstęp.
O projekcie —
Filizanka
Katowice 2015**

32—45

**Bogdan Kosak
Marek Kasperek**

**Modelowanie.
Warsztat
ceramiczny
i cyfrowy**

10—21

Irena i Roman Gatys

**Historia
porcelany
na Śląsku**

46—49

Irma Kozina

**Wzmacnianie
i kreowanie
regionalnej
tożsamości
poprzez dizajn —
prace studentów**

22—30

**Marcin Krater —
Wzorro Design
Anna Kmita**

**Współczesna
ceramika,
trendy i wizyty
studyjne
w fabrykach**

50—77

**Prace
studentów**

Wstęp. O projekcie — Filizanka Katowice 2015

Każdy region ma istotne, „kultowe” dla siebie marki. Dla Górnego Śląska jedną z nich jest na pewno Porcelana Śląska powstała w 1922 roku.

Po upadku przedsiębiorstwa nie zabezpieczono w żaden sposób dziedzictwa firmy w zakresie archiwizacji form przemysłowych oraz zdobnictwa. Dlatego ważnym powodem do podjęcia się realizacji projektu, zmierzającego do odtworzenia obiektu ceramicznego fasonu „Katowice” Porcelany Śląskiej, było przekonanie wszystkich osób związanych z projektem o konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego i promowania odmienności przemysłowej regionu we współpracy przemysłu i rodzimych projektantów.

Do realizacji przedsięwzięcia została powołana grupa ekspertów z dziedziny designu, ceramiki, projektowania elementów kolorystyki i zdobnictwa, która opisała historię produktów Porcelany Śląskiej i samego zakładu, przeanalizowała najistotniejsze trendy we współczesnej ceramice oraz poprowadziła wykłady i warsztaty projektowe dla studentów wzornictwa ASP w Katowicach z zakresu projektowania produktu, kolorystyki i elementów graficznych porcelany.

Celem projektu było zwiększenie świadomości młodych projektantów w zakresie dostępności narzędzi projektowych i ich różnorodności oraz uświadomienie ich wpływu na proces projektowy i jego efekty. Studenci realizowali projekt w technologii warsztatu tradycyjnego i cyfrowego w obszarze projektowania form ceramicznych. Badana grupa studentów miała za zadanie odtworzyć nieistniejący już obiekt ceramiczny fasonu „Katowice” Porcelany Śląskiej od etapu form wstępnych aż do przygotowania go do wdrożenia oraz zaproponować jego współczesną formę graficzną i kolorystykę. Praca przebiegała dwutorowo: z wykorzystaniem klasycznej

techniki rzemieślniczej ceramicznej (w pracowni modelarskiej) oraz przy zastosowaniu programów komputerowych Solidworks i Rino służących do projektowania obiektów przestrzennych, z wykorzystaniem druku cyfrowego trójwymiarowego.

Możliwość kontaktu z całym zapleczem modelarskim i produkcyjnym zakładów ceramicznych była z pewnością czynnikiem podnoszącym kompetencje studentów i ułatwiającym start na początku ich kariery zawodowej. Uzyskany podczas półrocznej pracy efekt projektowy to wykonana forma wdrożeniowa filiżanki fasonu „Katowice” oraz kilkanaście autorskich projektów studenckich inspirowanych formą czaszy wspomnianej filiżanki.

Wyniki pracy studentów i całego zespołu można było zobaczyć podczas między innymi: wystawy końcoworocznej ASP Katowice 2015 oraz Nocy Muzeów i Festiwalu Industriada 2015 w Fabryce Porcelany Śląskiej. Projekt przyniósł też wyróżnienie dwóch prac studenckich w konkursie „Młodzi na start” w ramach festiwalu Gdynia Design Days (filiżanki Joanny Pastusińskiej i Aleksandry Harazin) oraz umożliwił nawiązanie komercyjnej współpracy projektowej studentów wzornictwa z BGH Network (przedsiębiorstwem zdobiącym Porcelaną Bogucice) w zakresie wdrożenia zaprojektowanych przez nich wzorów.

Historia porcelany na Śląsku

Śląsk przodował w produkcji porcelany w Europie. Głównym odkrywcą składu porcelany w 1708 roku był urodzony w miejscowości Kieslingswalde (obecnie Sławnikowice koło Zgorzelca) na Śląsku hrabia Ehrenfried Walter von Tschirnhaus. Sto lat po odkryciu dokonanym przez hrabiego, w miejscowości Tiefenfurt (obecnie Parowa) leżącej kilkanaście kilometrów od miejscowości Kieslingswalde, powstał prężny ośrodek produkujący porcelanę. W 1810 roku w Prusach, do których wówczas należał Śląsk, król pruski Fryderyk Wilhelm III wprowadził prawo o wolności wykonywania profesji (Gewerbefreiheit). Prawo to znosiło cła wewnętrzne i ograniczenia produkcji. Każdy obywatel mógł inwestować w dowolną gałąź produkcji. Przed 1810 rokiem tylko dwór królewski i szlachta miała prawo do posiadania manufaktur porcelany i fajansu. Pierwsza manufaktura porcelany na Śląsku powstała w Wałbrzychu w 1820 roku. Kupiec Rausch założył tam małą manufakturę porcelany sanitarnej z jednym piecem do wypalania porcelany i 9 pracownikami. Tak przygotowany zakład rozpoczął produkcję białej porcelany, z której odlewano talerze i inne naczynia. Zapotrzebowanie na porcelanę było spore, dlatego manufaktura Rauscha rozwijała się bardzo dobrze. W 1823 roku zatrudniono malarza kobaltem Carla Kristera – późniejszego jej właściciela. Dwa lata później wybudowano drugi piec do wypalania porcelany i zwiększono zatrudnienie do 30 osób. W 1828 roku kupiec Rausch zmarł, a manufakturę przejęli spadkobiercy, którzy zaproponowali Kristerowi wydzierżawienie zakładu za 300 talarów miesięcznie. Jednak Krister wówczas nie wynajął manufaktury. Dziewięć lat później, w 1829 roku kupiec Hayn – zachęcony sukcesem Rauscha – założył następną manufakturę porcelany, która zaczęła produkcję w pobliżu już istniejącej manufaktury porcelany Rauscha. Carl Krister przeszedł do nowo powstałej manufaktury, którą następnie 3 października 1831 roku wydzierżawił od kupca Hayna.

Obie manufaktury dadzą podwaliny pod przyszłą Manufakturę Porcelany Carla Kristera, która następnie stanie się jedną z największych manufaktur produkujących porcelanę w Środkowej Europie. Druga manufaktura porcelany powstała w Jeleniej Górze w 1823 roku. Jej założycielem był kupiec Unger. Następnie powstały manufaktury porcelany w Błotnicy (1825 r.), w Nawojowie Łużyckim – założona przez kupca Dormanna (1825 r.), w Kunicach Świdnickich (1840 r.), w Gozdniczy – założona przez kupca Herknera (1841 r.), w Starym Zdroju – założona przez kupca Carla Tilscha w 1845 roku, która działała do 2012 roku, oraz w Bystrzycy Górnej (1855 r.). Część z tych fabryk rozwinęła się do ogromnych zakładów produkujących porcelanę do dziś, a część została zamknięta po paru latach funkcjonowania. Sukces manufaktur takich jak Krister czy Tielsch oraz ogromne zapotrzebowanie na porcelanę skłaniały inwestorów do zakładania nowych zakładów produkujących „białe złoto”. W następnych latach powstały: Fabryka Porcelany w Suliszowie (1857 r.), I Fabryka Frankenberga w Tułowicach – założona w 1811 roku, produkcję porcelany rozpoczęła w 1858 roku, Fabryka Porcelany w Jaworzynie Śląskiej (1860 r.), fabryka Porcelany z Brzegu (1866 r.), trzy fabryki porcelany z Parowej, które zaczęły produkować porcelanę od 1868 roku, Fabryka Porcelany Waltera ze Stanowic koło Strzegomia (1873 r.), Fabryki Porcelany ze Szczawienka: Ohme (1882 r.) i Prause (1891 r.), Fabryka Porcelany w Żarach (1888 r.) oraz II Fabryka Porcelany Schlegelmilcha w Tułowicach (1894 r.).

Osobną grupę stanowią fabryki porcelany elektrotechnicznej, które powstały w: Kowarach, Leszczyńcu, Mysłakowicach, Stoszowicach, Orzeszu, Wełnowcu, Szopienicach oraz Mysłowicach-Brzezince. Jedną z najmłodszych fabryk powstałych w latach 20. XX wieku jest Fabryka Porcelany Czuday, która powstała w 1920 roku w Roźdzeniu, a przeniesiona została w 1925 roku do Bogucic pod nową nazwą: Fabryka Porcelany Giesche

– Czuday. Ostatnią przedwojenną fabryką porcelany jest Fabryka Porcelany Huta Franciszka z Rudy Śląskiej-Bykowskiej, która została założona w 1929 roku. Po II wojnie światowej, w 1947 roku powstała Wytwórnia Wyrobów Ceramicznych Steatyt w Katowicach, a do grudnia 1972 roku – Wytwórnia Wyrobów Ceramicznych Jana Jezela w Katowicach Wełnowcu. Obecnie porcelanę na Śląsku produkuje fabryki: Kristoff w Wałbrzychu i Karolina w Jaworzynie Śląskiej.

HISTORIA FABRYKI PORCELANY GIESCHE

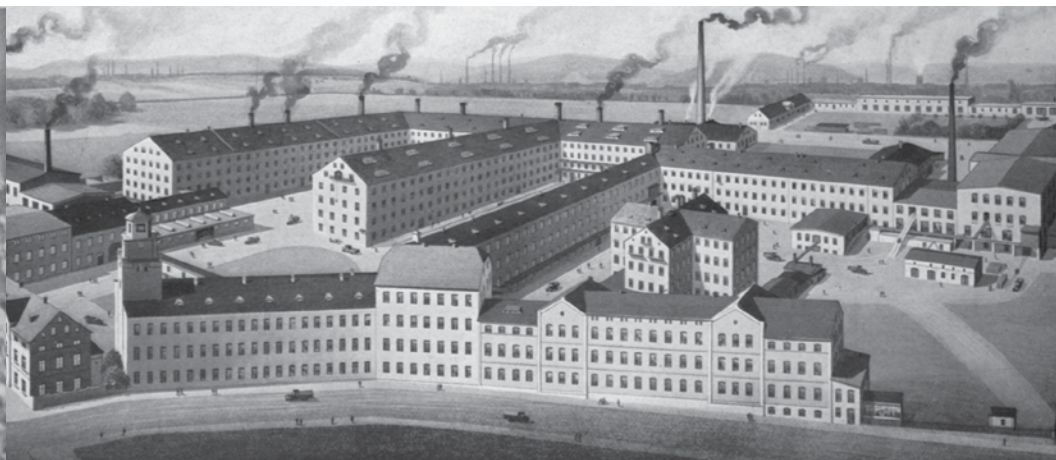
W 1920 roku w Szopienicach-Roźdzeniu powstała pierwsza na czarnym Górnym Śląsku fabryka porcelany, która nosiła nazwę Oberschlesische Porzellanfabrik Gebhard & Barabasch. W tym samym roku wykupił ją pochodzący z Tarnowa Opolskiego Richard Czuday, który zmienił nazwę na Czuday Werke G.m.b.H. Fabryka od początku produkowała elementy elektrotechniczne. Po przejściu wschodniej części Górnego Śląska w 1922 roku fabryka zmieniła nazwę na Elektroporcelana S.A. W grudniu 1923 roku spadkobiercy Georga von Giesche zainteresowali się fabryką Czudaya i wykupili 51% akcji zakładu i stali się jej współwłaścicielami. Dyrektorem zakładu został Richard Czuday. W 1924 roku kupiono budynki po byłej fabryce pasz w Bogucicach, które następnie przebudowano na nowoczesną fabrykę porcelany. Zakład oddano do użytku na początku 1925 roku. Zatrudniono w nim 650 osób, a na jego wyposażeniu znalazło się sześć pieców okrągłych do wypalania porcelany i pięć pieców muflowych do wypalania dekoracji. Zakład przyjął nazwę: Fabryka Porcelany Giesche dawniej Czuday Katowice-Bogucice. W 1926 roku większość akcji spółki „Giesche” kupił amerykański Koncern Harrimana. Amerykanie zainwestowali w nowe maszyny i urządzenia do produkcji porcelany. 30 lipca 1929 roku dyrektor Richard Czuday zrezygnował z pełnionej

↓ Malowanie ręczne
C.Tielsch

↘ Nakładanie kalkomanii,
C.Tielsch

↓ Pierwsza manufaktura
C.Kristera powstała 1820
Wałbrzych

↓ Kompletły śniadaniowe
C.Tielsch lata 20. XX w.,
Wałbrzych
fot. Irena i Roman Gatys

funkcji i przeniósł się do nowo wybudowanej Fabryki Porcelany w Rudzie Śląskiej-Bykowinie. Nowa nazwa fabryki to „Giesche” Fabryka Porcelany Spółka Akcyjna. W tym samym roku nastąpił światowy kryzys gospodarczy, który doprowadził do zmniejszenia zatrudnienia w fabryce, a także wprowadzenia trzydniowego tygodnia pracy oraz obniżenia płacy pracownikom.

W latach 30. XX wieku Fabryka Porcelany Giesche, by sprostać konkurencji, zdecydowała się „podkupić”, czyli zaproponować o wiele lepsze warunki płacowe modelarzowi Alojzemu Kołodziejowi z fabryki porcelany w Tułowicach, który przeprowadził się do Bogucic. Od tej pory fabryka Giesche zaczęła produkować te same formy jak komplety śniadaniowe, bomboniere i figurki, które do tej pory pochodziły wyłącznie z Tułowic. Alojzy Kołodziej pochodził z Górnego Śląska, ale nie posiadał polskiego obywatelstwa, więc był traktowany jak obcokrajowiec i musiał ubiegać się o przedłużenie wizy pobytowej. Współpraca z Alojzym Kołodziejem bardzo się fabryce porcelany Giesche opłacała, gdyż dzięki niej wprowadziła do obrotu około 150 wzorów produkowanych w Tułowicach. Dla Giesche pracowali także projektanci, którzy stworzyli tak wspaniałe serwisy Art Deco jak: „Polonia”, „Katowice”, „Krystyna”, „Wanda”, „Łucja” i inne, a także figurki rusałki, kobietę z szalem, klęczącą kobietę z misą, pisklaki i inne. Obecnie wyroby fabryki Giesche nadal zachwycają nas swoją finezją i kunsztem wykonania.

Niestety, serwisy „Katowice” i „Krystyna” nie są dzisiaj wizytówką naszego regionu, a przecież mogłyby być ambasadorami górnośląskiej myśli artystycznej. Serwisy „Katowice” i „Krystyna” powinny być kojarzone ze szlachetnością i kulturą, gdyż właśnie te cechy konotuje porcelana – symbol zamożności i ponadczasowego wdzięku. Około 90% produkcji porcelany „Giesche”

sprzedawano na rynku polskim, a 10% eksportowano za granicę. Najbardziej prestiżową produkcję stanowiły serwisy dyplomatyczne dla polskich ambasad na całym świecie. Najbardziej znanymi serwisami w okresie międzywojennym były serwisy: forma 33 i 36.

W 1939 roku fabryka reprezentowała Polskę na Wystawie Światowej w Nowym Jorku pod hasłem „Świat jutra”. Czwartego września 1939 roku, tuż po wybuchu II wojny światowej, fabryka została przejęta przez niemiecki zarząd komisaryczny i odtąd funkcjonowała pod nazwą Giesche Porzellanfabrik. Nowy właściciel zrezygnował z produkcji izolatorów i porcelany elektrotechnicznej na rzecz produkcji wyłącznie porcelany stołowej. Władze niemieckie przeznaczyły ogromne środki finansowe na rozwój fabryki. 21 stycznia 1944 roku zniesiono zarząd komisaryczny, a fabryka stała się Towarzystwem Akcyjnym. Zakład pod nadzorem niemieckim działał do końca stycznia 1945 roku.

Na początku lutego 1945 roku fabrykę przejęły polskie władze; od tej pory nowa nazwa fabryki brzmiała: Fabryka Porcelany „Giesche” Spółka Akcyjna pod zarządem państwowym. Powrócono do produkcji izolatorów i porcelany elektrotechnicznej. Już w lutym 1945 roku wyprodukowano 157 ton porcelany stołowej i 14 ton porcelany elektrotechnicznej. W 1946 roku znacjonalizowano fabrykę, a w 1948 roku nadano jej nazwę: Państwowa Fabryka Porcelany „Giesche” w Katowicach-Bogucicach. Fabryka weszła w skład Centrali Handlowej Ceramiki w Łodzi, do której należały wszystkie polskie fabryki porcelany. W 1951 roku zrezygnowano z produkcji porcelany elektrotechnicznej.

W 1952 roku zakład zmienił nazwę na: Fabryka Porcelany „Bogucice” w Katowicach. Na zarządzenie dyrekcji sprowadzono węglarki na bocznice kolejową i wrzucono

↓ Serwis Katowice
fot. Irena i Roman Gatys

✓ Filiżanka Katowice
fot. Irena i Roman Gatys

✓ Plakietka reklamowa lata 60. XX w. ↓ Katalog

JAKÓB GROSS SKŁADY PORCELANY, SZKŁA I LAMP, KRAKÓW, RYNEK GŁÓWNY 8 i 30

SERWIS DO KAWY NA 6 OSÓB, FASON
NOWOCZESNY »KATOWICE«, USZKA SREBRZONE,
PORCELANA »GIESCHE« JAK NA ZDJĘCIU

Zawiera 15 sztuk t. j.: 6 filiżanek, 6 spodków,
1 imbryk, 1 mlecznik i 1 cukiernicę

Cena Zł. 29.—

Garnitur deserowy zawierający 7 sztuk

Cena Zł. 10.80

Serwis do kawy »Katowice« w nowoczesnym fasonie zdobi piękny
deseń, stylizowane liście oraz uszka srebrzone.

do nich całą dokumentację techniczną, modele, fasony i rysunki techniczne. Ten czyn miał stworzyć nową socjalistyczną jakość, a nazwa „Giesche” miała być wymagana z pamięci pracowników fabryki. Fabrykę Porcelany w Bogucicach zmodernizowano dopiero w 1972 roku. Wymieniono wówczas dużą część parku maszynowego, a także wybudowano dwa nowe piece do wypalania porcelany opalane gazem i dwa piece tunelowe elektryczne do wypalania dekoracji. Powstał ponadto nowy budynek biurowy. Dzięki modernizacji wzrosła produkcja porcelany. Bogucicka porcelana była eksportowana na cały świat, a ręcznie malowane wyroby cieszyły się ogromną popularnością.

W 1993 roku fabryka wstrzymała produkcję porcelany, a rok później została wykupiona przez spółkę „Porcelana Śląska”. Spółka zainwestowała w infrastrukturę i rozpoczęła produkcję porcelany. Przywróciła również na swoich wyrobach nazwę „Giesche”. Dzięki temu odrodziła się historyczna marka produkowanej od 1925 roku porcelany na Górnym Śląsku. Nowe fasony zapewniły spółce dużą rzeszę klientów, a za fason „Lolita” spółka otrzymała nagrodę „Skrzydła Merkurego”. Aż 90% produkcji eksportowano za granicę. W 1999 roku „Porcelana Śląska” wygrała przetarg na produkcję serwisów dyplomatycznych dla polskich ambasad na całym świecie. Porcelanę produkowano do 2008 roku. W styczniu 2009 roku zaprzestano produkcji porcelany na Górnym Śląsku. Fabrykę przejął syndyk masy upadłościowej. Następnie w 2012 roku fabrykę przejęła Fundacja Giesche. Obecnie na terenie fabryki znajduje się spółka Porcelana Bogucice, która dekoruje i sprzedaje porcelanę.

HISTORIA FASONU „KATOWICE ART DECO”

W okresie międzywojennym województwo śląskie było wiodącym województwem we wszystkich dziedzinach

gospodarki II Rzeczypospolitej. Fabryka Porcelany Giesche zatrudniała wybitnych projektantów i artystów, którzy projektowali dla fabryki wspaniałe serwisy. Jednym z najwybitniejszych osiągnięć artystycznych zaprojektowanym w okresie międzywojennym dla Fabryki Porcelany Giesche w Katowicach-Bogucicach były serwisy „Katowice” i „Krystyna”. Serwis „Katowice” został zaprojektowany i wszedł do produkcji prawdopodobnie na początku lat 30. XX wieku. Serwis ten stanowił wizytówkę przedwojennego województwa śląskiego; kojarzono go z tradycją i śląską kulturą. W katalogach nazywany był „fasonem nowoczesnym”. W katalogu Jakuba Grossa z Krakowa reklamowano go słowami: „Serwis do kawy „Katowice” w nowoczesnym fasonie zdobi piękny deseń, stylizowane liście oraz uszka srebrzone”. Z uwagi na fakt, że w 1952 roku, po zmianie nazwy fabryki z Fabryka Porcelany Giesche na Fabryka Porcelany Bogucice, sprowadzono węglarki na bocznice kolejową i wrzucono do nich całą dokumentację techniczną, modele, rysunki techniczne i fasony, grzebiąc tym czynem kapitalistyczną przeszłość fabryki, nie znamy obecnie nazwisk projektantów fasonu „Katowice”, gdyż wszystkie informacje na ten temat zostały zniszczone. Brakuje również dokumentacji serwisu w Archiwum Państwowym w Katowicach czy Bibliotece Śląskiej. A przecież nazwa „Katowice” to nie tylko nazwa stolicy województwa śląskiego czy też portu lotniczego bądź huty, ale również nazwa elementu polskiej kultury uwiecznionej w materiale ceramicznym, jakim jest porcelana. Należy więc zadbać o reklamę naszego dziedzictwa kulturowego, które powstało w II Rzeczypospolitej. Odtworzenie na początek filiżanki z serwisu „Katowice” pozwoli ukazać piękno i ponadczasowy wdzięk stworzony z porcelany przez Fabrykę Porcelany Giesche w Katowicach-Bogucicach.

Współczesna ceramika, trendy i wizyty studyjne w fabrykach

Trendy, tendencje, moda we współczesnym świecie zmieniają się w okamgnieniu. Z sezonu na sezon, z kolekcji na kolekcję projektanci prześcigają się w prezentowaniu nowych form, dekoracji, kolorów, faktur. Klasyczne wzory i fasony dobrze mają się na rynku od wielu lat. Nowości, jakie pojawiają się na światowych targach we Frankfurcie, Kolonii czy Mediolanie, są często krótko sezonowe – tylko niektóre z sukcesem trafiają w gust klientów, a tym samym do wieloletniej sprzedaży. Jedyne, co niezmiennie od lat, to materiał – porcelana.

Użytkowość to cecha naturalnie kojarząca się z porcelaną i innymi wyrobami ceramicznymi. Prostych fasonów filiżanek, kubków, talerzy, misek czy imbryków używamy na co dzień. Te bardziej wyszukane, dekoracyjne, z lepszych gatunków porcelany przechowujemy w kredensach, kolekcjonujemy, dziedziczymy i używamy tylko podczas wyjątkowych świąt i okazji.

Współcześnie projektanci starają się dbać o to, aby zarówno produkty codzienne, jak i te odświeżone były dobrze zaprojektowane, użyteczne, dekoracyjne i piękne. Formy naczyń są zwykle proste, tradycyjne, za to dekoracja jest wykorzystywana jako pole do popisu dla kreatywności i wyobraźni projektanta. Niektórzy designerzy opracowują autorskie, unikatowe kolekcje, które niejednokrotnie są eksperymentem, wypadkową badań materiałowych i zastosowania innowacyjnych technik, a także manifestem twórczym projektanta.

Przykładami współczesnych rozwiązań ceramicznych są realizacje Bogdana Kosaka, który przez wiele lat pracował w fabryce Porcelany Śląskiej, czy Marka Geculi, założyciela studia Modus Design, inicjatora Design Centrum Kielce oraz twórcy Ćmielów Design Studio.

Interesującym eksperymentem ceramicznym jest współpraca Wałbrzyskiej Porcelany Kristoff ze znaną projektantką mody Anią Kuczyńską. W efekcie współpracy powstała limitowana seria dekoracyjnych talerzy naściennych. W trend kolekcjonowania talerzy jako ozdóbnych, a niekoniecznie użytkowych form, wpisują się projekty Magdaleny Estery Łapińskiej, a także talerze powstające pod marką Look At Me, które tworzy ilustratorka i projektantka Magda Pilaczyńska. Sentymentalne nawiązania do sztuki i grafiki z lat 50. i 60. widać w kolekcji unikatowych wazonów Oko, których autorką jest ilustratorka i graficzka Malwina Konopacka. Projektantką, której prace charakteryzują się eksperymentalnym podejściem do właściwości i funkcji porcelany, jest Karina Marusińska. W jej projektach przejawia się idea recyklingu przedmiotów; wielokrotnie tradycyjne elementy porcelanowe zyskują nową funkcję poprzez użycie ich w innym kontekście.

Jak widać porcelana i jej walory są obecnie jednym z ulubionych materiałów wykorzystywanych przez projektantów. Sięgają oni po nią nie tylko ze względu na stosunkowo proste i szybkie możliwości wdrażania nowych produktów. W podejściu projektantów widać przede wszystkim wiedzę i szacunek dla bogatej historii i tradycji wytwarzania porcelany. Stare fabryki i znane marki chętnie wchodzić nie tylko w kolaboracje z młodymi projektantami produktu, ale także z grafikami, artystami czy projektantami mody. Świeży umysł i nieskrępowana kreatywność pozwalają dostrzec w klasyce nowe wartości. W niektórych projektach dizajnerzy zachowują umiar i poszanowanie dla tego szlachetnego materiału, w innych zaś przejawia się ich odwaga i chęć zabawy, ingerencji i eksperymentu oraz odkrywania nowych zastosowań. Pewne jest to, że porcelana i projektanci nie raz jeszcze zaskoczą nowymi pomysłami. To cieszy, ponieważ porcelanowe wyroby są jednymi

z najbliższych, najbardziej dostępnych i najczęściej używanych przez każdego z nas, więc dobrze i miło jest, gdy są one dobrze zaprojektowane, funkcjonalne i piękne.

ANNA KMITA

W trakcie trwania całego projektu studenci mogli nie tylko zapoznać się z aktualnymi trendami w projektowaniu porcelany, ale też zobaczyć na własne oczy cały proces produkcji porcelany: od odtwarzania formy ceramicznej, przez prototypownie aż po masową produkcję. Wizyty studyjne w fabrykach porcelany zaowocowały praktyczną znajomością ceramicznego warsztatu projektowego.

W programach kształcenia mało uwagi poświęca się praktykom i stażom w przemyśle, więc każdy program wspierający takie działania stanowi istotne wsparcie dla młodych projektantów.

Proces odwzorowywania i wykonywania formy filiżanki Fasonu „Katowice” nadzorowany był przez projektanta Bogdana Kosaka w warsztatach modelarni ASP Katowice. Wypał realizowano w pracowniach Zamku Cieszyn oraz przedsiębiorstwa Keraceramika w Wilkowicach koło Bielska-Białej. Tam studenci, biorący udział w warsztatach, zwiedzili całą linię produkcyjną wyrobów ceramicznych i mieli możliwość doświadczenia z bliska wszystkich etapów wytwarzania ceramiki użytkowej. Przewodnikami po fabryce byli właściciele i pracownicy zakładu, którzy profesjonalnie i ciekawie opowiedzieli o swojej pracy.

Kalki sitodrukowe, zaprojektowanych przez studentów dekoracji, zrealizowało studio Reklama 99 pod nadzorem Piotra Grzymowskiego. Jednym z ciekawszych doświadczeń dla przyszłych projektantów było określenie

↓ nanoszenie kalkomanii,
BGH Bogucice
fot. Anna Kmita

↓ zdobienie ręczne filizanek,
BGH Bogucice
fot. Wojciech Biegus

płaszczyzny pod projektowaną dekorację, uwzględniającej naturalne krzywizny naczynia. Samo wykonanie płaskiej „siatki” filiżanki i dostosowanie koncepcji zaprojektowanego wzoru do realnej powierzchni wyrobu i możliwości technicznych związanych z kolorystyką i sposobem nakładania kalek sitodrukowych było dla młodych projektantów dużym wyzwaniem.

Zdobienie i wypał końcowy projektów studenckich został zrealizowany w BGH Network (Porcelana Bogucice) w Katowicach. Studenci wspólnie z pracownikami zdobili i przygotowywali do wypału swoje wyroby ceramiczne.

Oczywistym rezultatem tego etapu projektu był wzrost świadomości i kompetencji zawodowych młodych projektantów w zakresie wytwarzania ceramiki i ukazanie im możliwości kreacji na tym polu projektowania.

Modelowanie. Warsztat ceramiczny i cyfrowy

BOGDAN KOSAK

Pełne zrozumienie procesu technologicznego możliwe jest dzięki uczestnictwu w realizacji własnego projektu od koncepcji nowego produktu do gotowego wyrobu.

Równoczesne przeprowadzenie projektu na wielu płaszczyznach pozwalało studentom porównywać metody i efekty pracy, związane z dwoma zupełnie innymi technologiami modelowania produktu, jakimi są klasyczne modelowanie form ceramicznych oraz generowanie form za pomocą technik komputerowych, a później ich drukowanie 3D.

Modelowanie za pomocą klasycznego warsztatu ceramicznego rozpoczęło się od prezentacji procesów technologicznych w zakresie pozwalającym studentom na świadome podejmowanie decyzji związanych z projektowaniem dla przemysłu ceramiki szlachetnej.

W skład tych procesów wchodziły podstawowe metody produkcji filiżanek i spodków – formowanie z mas plastycznych, prasowanie ciśnieniowe z granulatu, odlew ciśnieniowy z mas lejnych i odlew z mas lejnych w formach gipsowych.

Projekty „bez ograniczeń” zostały zweryfikowane w kolejnym etapie korekt indywidualnych z technologiem.

Na etapie prototypowania w gipsie lub w tworzywach sztucznych możliwości jest więcej – projekty weryfikuje głównie proces wypalania. Na etapie projektowania przyjęto zasadę nieskrępowanego twórczego działania. Bardzo często dla ułatwienia pracy w fabrykach odrzuca się wiele projektów wykraczających poza przyjętą normę i schemat. Sposobem na pozyskanie nowatorskich rozwiązań jest łamanie norm i schematów, dzięki

zwróceniu większej uwagi na możliwości niż ograniczenia procesu technologicznego.

Wyszczególnione etapy pracy:

- ❶ Modelowanie gipsowego prototypu w skali 1:1 po wypale.

↓

Przygotowanie filiżanki: zabezpieczenie mydłem modelarskim, wydzielenie części filiżanki gliną, przygotowanie zaczynu gipsowego, zalew. Po stężeniu gipsu wyrównanie odlewu do środka symetrii filiżanki, cięcie piłą ręczną, szlifowanie na mokro na płycie kamiennej.

↓

Po wysuszeniu przekroju negatywu filiżanki następuje odrysowanie profilu na blasze. Cięcie blachy nożycami do blachy, szlifowanie pilnikami i papierem ściernym.

↓

Modelowanie gipsowego prototypu na toczku modelarskim szablonem na mokro.

Wykonany gipsowy prototyp filiżanki „Katowice” był modelem pomocniczym w realizacjach studenckich projektów uszek i dekoracji.

- ❷ Wykonanie gipsowego modelu uwzględniającego skurczliwość masy ceramicznej.

↓

Wykonany rysunek przekroju filiżanki powiększono o 15%, dodając wartość skurczliwości całkowitej, uwzględniając skurczliwość suszenia, wypału biskwitowego i ostatecznego wypału ostrego.

↓

Wykonanie precyzyjnych pomiarów suwmiarką z dokładnością do 0,1 mm i przygotowanie rysunku technicznego.

↓

Wykonanie gipsowej bazy dającej pomocne ograniczenie w czasie modelowania na mokro.

↓

Wytoczenie stopki, stabilnej podstawy czarki filiżanki.

↓

Zabezpieczenie naturalną żywicą, szelakiem.

- ❸ Przygotowanie prób ceramicznych

↓

Zabezpieczony, wzmocniony model gipsowy pokrywany jest środkiem izolacyjnym – w tym wypadku roztworem mydła, pastą wykonaną na bazie mydła i oleju silnikowego. Model zalewany jest gipsem do górnej krawędzi i obrabiany na mokro do uzyskania obrotowej formy do odlewu filiżanek z masy leejnej. Po obróceniu dolnej części formy wykonywana jest górna część – pierścień z wlewem umożliwiającym wlew i wylew masy porcelanowej. Metoda odlewu pozwala na wykonanie wielu prób o różnych grubościach czerepu bez wprowadzania jakichkolwiek zmian konstrukcyjnych formy i oprzyrządowania. Metoda ta jest często stosowana w przemyśle do szybkiego określenia podstawowych parametrów projektowanego wyrobu: kształtu, wielkości, pojemności, zachowania się w piecu podczas wypału, wpływu skurczliwości, wrażliwości na deformację.

- ❹ Próby odlewu przeprowadzane po wysuszeniu formy. Zastosowana masa ceramiczna to Imerys Limoges – masa porcelanowa w granulacie do samodzielnego przygotowania. Gęstość została dostosowana do potrzeb odlewu małych uch i cienkościennych spodków.

- 5 Retuszowanie na sucho i mokro, wypalanie na biskwit w temperaturze 910 °C w piecu elektrycznym. Szkliwienie szkliwem o gęstości 1210 g/l i wypał w piecu elektrycznym w temperaturze 1210°C.
- 6 Dekorowane kalkomanią wykonaną metodą sitodruku farbami ceramicznymi na bazie tlenków metali, utrwalanie w zależności od wymaganego koloru (farby wszklivne w temperaturze 1200°C lub farby naszkliwne w temperaturze 860°C).

Podsumowanie:

Praca przy realizacji projektu dała możliwość poznania kilku podstawowych materiałów stosowanych w opracowywaniu modeli projektowych. Zdobyte umiejętności przygotowania zaczynu gipsowego, obróbka gipsu, tworzyw sztucznych, umiejętność samodzielnego wykonania prostej formy gipsowej są źródłem wiedzy i umiejętności przydatnych w modelowaniu i przy pracach wdrożeniowych innych materiałów wymagających tego typu realizacji technologicznych: metalu, tworzyw sztucznych, betonu. Tego typu praca uczy systematyczności i precyzji wykonania, co w wypadku ceramiki jest weryfikowane szybko i konsekwentnie.

MAREK KASPEREK

Modelowanie za pomocą warsztatu komputerowego rozpoczęło się od inwentaryzacji zachowanego oryginalnego modelu filiżanki (kopia obiektu istniejącego), następnie wykonano autorski projekt własny obejmujący modyfikację uszka oraz spodka filiżanki.

W skład procesów modelowania wchodziła parametryzacja obiektu, modelowanie 3D, wydruk 3D i sporządzanie wizualizacji końcowych projektowanej filiżanki.

Wyszczególnione etapy pracy:

1 Przygotowanie materiałów referencyjnych

↓

W wypadku obiektów nieopierających się jedynie na podstawowych bryłach, konieczne jest przed rozpoczęciem modelowania przygotowanie materiałów, którymi można posłużyć się podczas dalszej pracy projektowej. Blueprinty, bo tak zwykły się one nazywać, przygotowuje się tak, aby pokazywały krzywyżny miejsc trudnych do zmierzenia. Alternatywnym sposobem na dostarczenie sobie referencji tego typu jest technika skanu 3D.

Sprzęt użyty do uzyskania materiałów wyjściowych to Nikon D90 + 70-200 f/3.5-5.6, a program to Adobe Photoshop CS2.

2 Modelowanie 3D

↓

Wykorzystując wcześniej przygotowane pliki, które wspomagane były wymiarami pobieranymi na bieżąco za pomocą suwmiarki, wykonano model 3D w programie Solidworks 2014.

③ Wydruk 3D

Oprogramowanie drukarki druku trójwymiarowego przyjmuje pliki w formacie STL. Czas druku zależy od jakości, jaką chcemy uzyskać. Wdruk gwarantuje dużą dokładność w osiach XY jednak w wypadku osi Z najpopularniejsze drukarki używające filamentów z ABS zapewniają dokładność wynoszącą 0.2 mm, w zależności od cienkościenności drukowanego obiektu. Niedokładność ta może być pewnego rodzaju utrudnieniem w procesie modelowania.

④ Wizualizacja

W zależności od skomplikowania projektu czas wykonania wizualizacji może się diametralnie różnić. W celu stworzenia wizualizacji obiekt 3D należy wyrenderować. Potrzebna do tego jest scena, czyli wirtualne studio fotograficzne. Etap ten można wykonać od podstaw, jednak nie jest to konieczne, gdy mamy w swoich zasobach bazę wcześniej przygotowanych scen. W tym wypadku należy jedynie zaaplikować modelom odpowiednie materiały oraz przygotować kanały mapowania, które służą do nanoszenia grafik na obiekt. Program użyty w tym procesie to Rhinoceros 4 + V-Ray 1.4. Etap renderowania obiektu, w trakcie którego komputer tworzy jego wirtualne zdjęcia, wymaga czasu. Długość pracy komputera zależy od jego wydajności. W wypadku opisywanego projektu czas ten wyniósł: 2 godziny (scena), 20 minut (materiały i mapy), 20 minut (render 2000×3000px).

⑤ Postprodukcja

To etap poprawek nanoszonych w programie Adobe Photoshop CS2, w zależności od efektu i indywidualnych oczekiwań, jakie chcemy uzyskać.

Podsumowanie:

Zaletą modelowania za pomocą warsztatu komputerowego jest stosunkowo krótki czas wykonania modelu oraz łatwość pozyskania modelu za pomocą druku 3D. Dużym utrudnieniem może być brak możliwości nanoszenia zmian na już wydrukowanym obiekcie, co pociąga większe niż w wypadku warsztatu ceramicznego koszty wykonania kolejnych obiektów przestrzennych, które wynikają z wysokich cen materiałów do druku 3D. Korzyścią edukacyjną są z pewnością zdobyte przez studentów umiejętności dotyczące całego procesu projektowego modelowania i druku komputerowego.

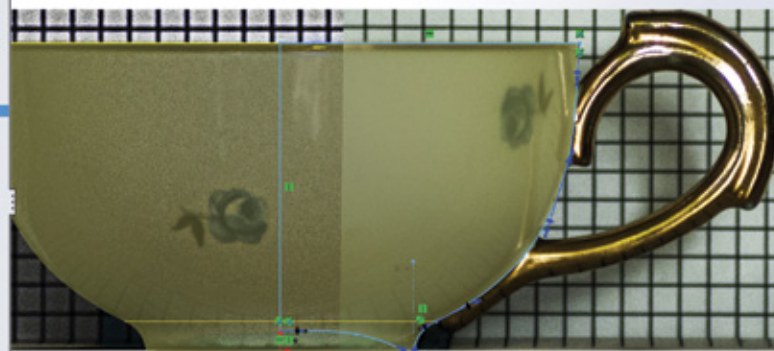
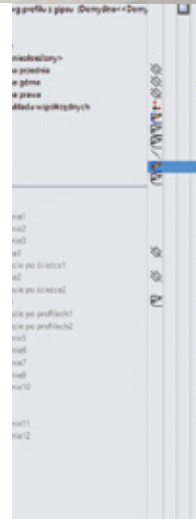
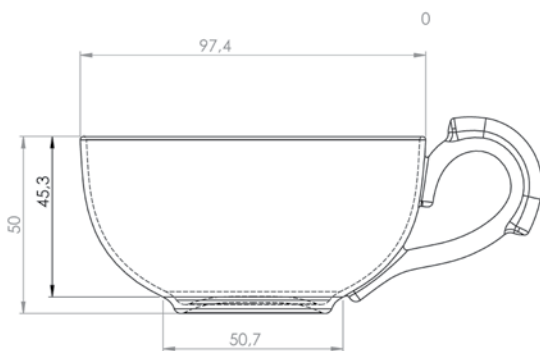
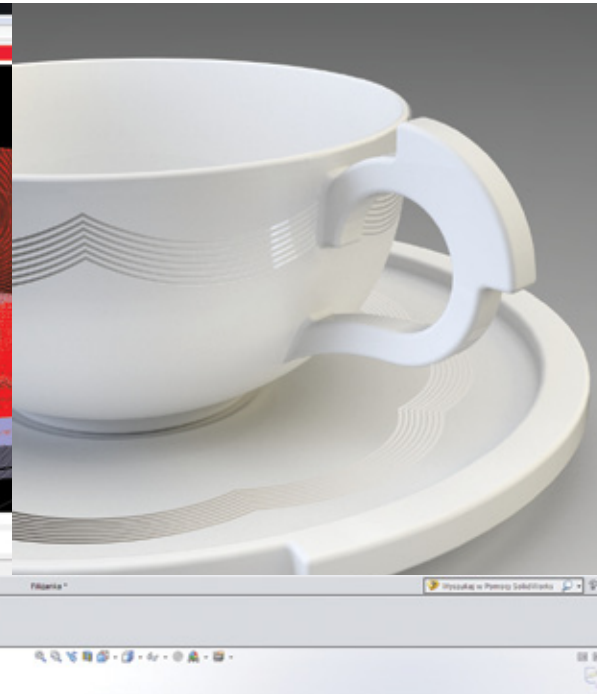
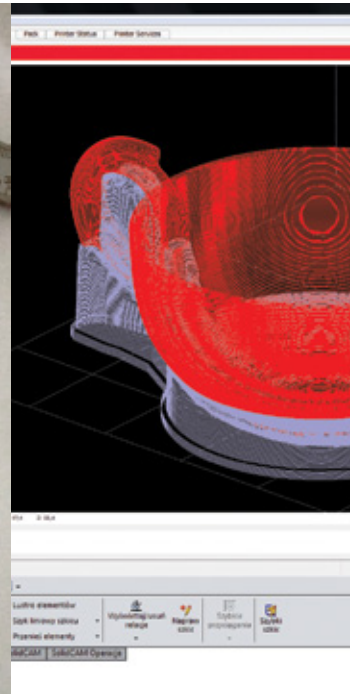
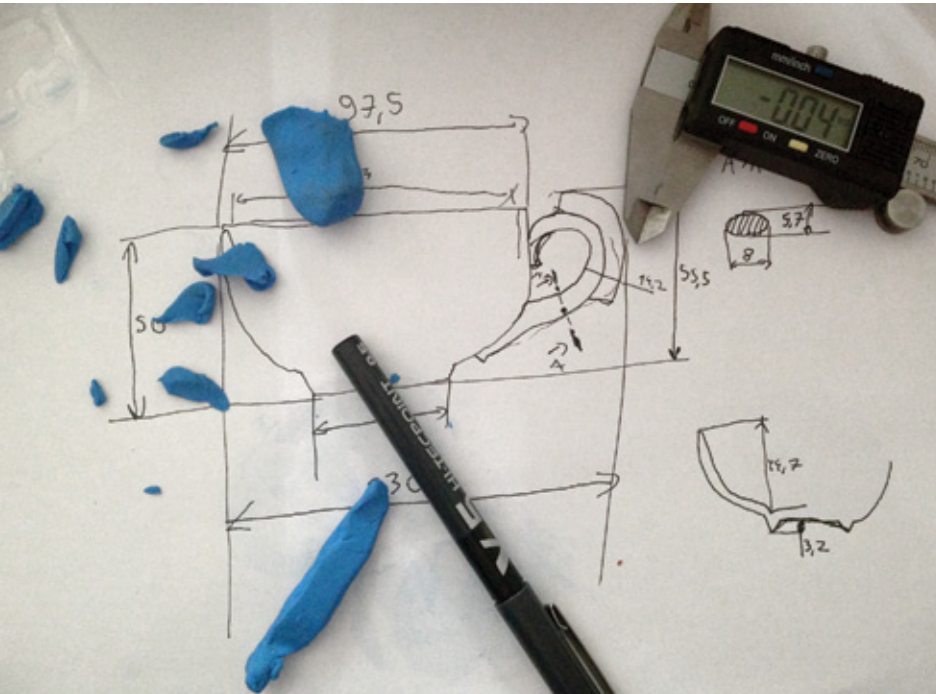
↓ modelowanie ceramiczne
fot. Wojciech Biegus

↓ forma gipsowa
fot. Krzysztof Szewczyk

↓ modelowanie cyfrowe

Wzmacnianie i kreowanie regionalnej tożsamości poprzez dizajn — prace studentów

Działania w zakresie wykorzystania praktyki projektowej do wzmacniania i kreowania regionalnej tożsamości zintensyfikowały się w województwie śląskim szczególnie od początku nowego milenium. Sprzyjało temu powołanie do istnienia dwóch prężnie działających instytucji: Zamku Cieszyn organizującego z inicjatywy kierującej tą jednostką Ewy Gołębiowskiej konkurs Śląska Rzecz, który ogłaszany jest dorocznie od 2005 roku, oraz Design Silesia, funkcjonującego jako projekt prowadzony przez Urząd Marszałkowski w Katowicach od września 2010 roku.

Uczestnicząca w inicjatywach obu instytucji Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach od początku swojego istnienia kształci studentów na kierunkach przygotowujących do pracy w przedsiębiorstwach opartych na praktycznym zastosowaniu wzornictwa przemysłowego. Elementem zajęć akademickich jest, między innymi cykl zajęć kursowych prezentujących historię światowego dizajnu. Organizatorzy projektu koncentrującego się na modernizacji wzoru filizanki z serwisu „Katowice” postanowili zapewnić studentom dodatkowe ugruntowanie teoretyczne ich działań w postaci wykładów na temat działań dizajnerskich, zmierzających do wzmacniania i kreowania lokalnej tożsamości.

Tego rodzaju działania mają zazwyczaj różnorodny charakter. Część z nich opiera się na eksploatacji kodów semantycznych kojarzonych z lokalną tradycją, inne przywiązują większą wagę do kreowania produktów, które znacząco przyczyniłyby się do budowania współczesnego statusu województwa śląskiego jako regionu sprzyjającego produkcji dobrze zaprojektowanych wzorów.

Punktem wyjścia do określenia celu projektu, poza chęcią przedstawienia studentom dawnych i współczesnych

technik modelowania ceramiki i jej zdobień graficznych, było wykorzystanie wzoru form ceramicznych serwisu „Katowice”, który powstał w latach 30. XX wieku, do budowania współczesnej tożsamości regionalnej w województwie śląskim.

Uczestnicy warsztatów skoncentrowali się przede wszystkim na przemodelowaniu kształtu uszka oraz na opracowaniu wzorów kalek pokrywających powierzchnię naczyń. Spośród 50 przedstawionych do oceny propozycji do realizacji wybrano siedem projektów uszek, dwa autorskie spodki i dziesięć kompletów kalek do sitodruku. Projekty przedstawione przez studentów poświadczyły nabycie przez nich umiejętności modelowania wzorów ceramicznych za pomocą nowych i dawnych metod. Poświadczyły też ich zdolność do budowania skojarzeń właściwych poszukiwaniom tożsamościowym. Część wybranych do wdrożenia wzorów nawiązuje do industrialnej przeszłości regionu, posługując się w warstwach semantycznych odniesieniami do wieży wyciągowej funkcjonującej jako znak rozpoznawczy kopalni. Inne przywołują kody związane z asocjacją Śląska z czernią kruszcu węglowego. Nie brakuje także bezpośrednich odniesień do współczesnej tkanki urbanistycznej Katowic, do linii horyzontu konstruującej tzw. skyline, a nawet do architektonicznych ikon takich jak katowicki Spodek. W niektórych projektach wykorzystano wzory etnodizajnu, wprowadzając element koronki kojarzonej z góralami z Beskidu Śląskiego lub nawet motywy oparte na hafcie krzyżykowym z Czerwnej-Dziedzic. W jednym z projektów zawarto aluzję do pryzmatycznych form brzuśców dzbanka, cukiernicy i mlecznika fasonu „Katowice”, tworząc filiżankę z kubizującego układu stereometrycznych pryzm, kojarzonego ze wzornictwem artdekovskim. Nie zabrakło też kodu, w którym miasto Katowice zaprezentowano jako osadę nad rzeką Rawą.

Jedne z rozwiązań odznaczają się minimalizmem formalnym i treściowym, inne opierają się na dosłowności przytaczanych znaczeń. Zaletą wybranych do wdrożenia modeli jest ich zróżnicowanie gwarantujące zaspokojenie oczekiwań klienta o odmiennych upodobaniach estetycznych. Modele docenione przez poszczególnych pedagogów jako udane osiągnięcie przeprowadzonych warsztatów odznaczają się wysokimi walorami estetycznymi. Być może w niektórych wypadkach należałoby jeszcze dopracować kwestie związane z funkcjonalnością pewnych rozwiązań – tego rodzaju uwagi zapewne będą dokładniej przebadane w momencie, gdy dojdzie do procedur związanych z ewentualnym uruchomieniem seryjnej produkcji poszczególnych propozycji studentów.

**Prace
studentów**

**MAGDALENA ZAWIEJA
I MAGDALENA SPAŁEK**

magdynapograniczu@gmail.com

Alotropy Ślaska

różnorodność

alotropy węgla

chemia

**poczuj chemię
do Śląska**

kuchnia śląska

wałek
wzorzysty

Fabryka

Porcelana
Śląska

MAREK KASPEREK

marekasperek@gmail.com
www.marekkasperek.pl

Modern 0.1

geometria

prostota

klasyka

szlachetność

wykwintność

WOJCIECH BIEGUS

w.biegus@gmail.com
[http://issuu.com/
wojciechbiegus/docs/
portfolio_w_biegus_
issuu_2015](http://issuu.com/wojciechbiegus/docs/portfolio_w_biegus_issuu_2015)

Katowicka Noc

equalizer

dźwięk

czarka

noc

harmider

KACPER BLAJER

blajer.kacper@gmail.com

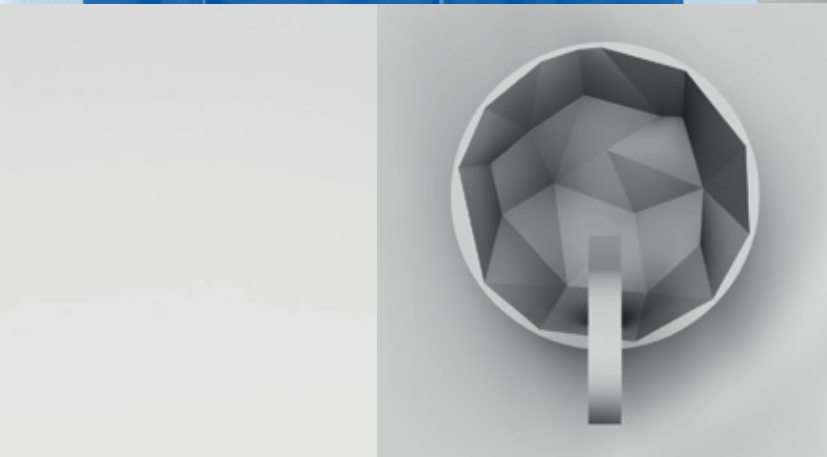
Filiżanka Carbon

minimalistyczna

geometryczna

nietykowa

grafika to
współrzędne
ważnych miejsc
w Katowicach
– ASP Katowice
i Fabryka
Porcelany

NINA DUDA

nina.de@o2.pl

Bebok

beboki

Katowice

Śląsk

mity&legendy

węgiel

KAMIL KOWALCZYK

kamilignacyk@gmail.com

Kafel

cement

szarość

plytka

spokój

harmonia

tradycja

geometria

minimalizm

elegancja

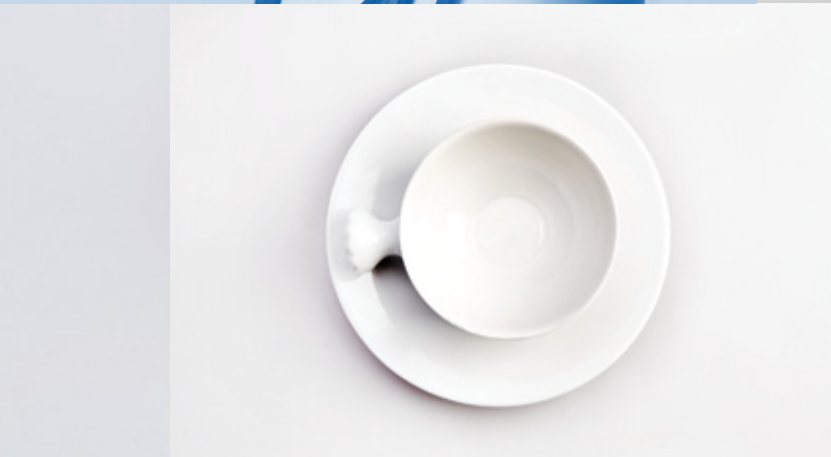
tradycja

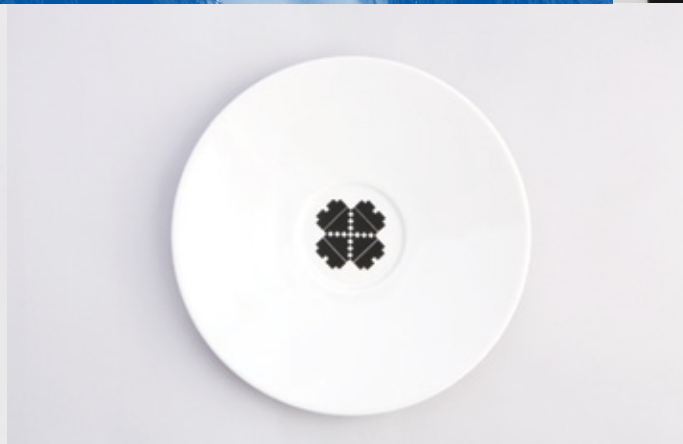
pokolenie

Śląsk

wykopaliska

odrodzenie

indywidualność

otwartość

integralność

radość

kreatywność

prostota

WYDAWCA:

Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach
www.asp.katowice.pl

REDAKCJA JĘZYKOWA:

Anna Kmita

KOREKTA:

Aleksandra Domogała

PROJEKT I SKŁAD:

Agata Korzeńska i Paweł Krzywda – *idee.pl*

NAKŁAD:

500 sztuk

DRUK:

ARTiS poligrafia, Toruń – *www.artispoligrafia.com*

Katowice 2015

ISBN 978-83-61424-79-6

ISBN 978-83-61424-79-6